

ШЕВЧУК Віктор,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник НДІ
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України,
Заслужений юрист України
(м. Харків, Україна)

РОЛЬ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ Й ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

У реаліях сьогодення Україна стикнулася з новими викликами та загрозами, які суттєво вплинуло на всі сфери нашого життя. Такі виклики зумовили необхідність вирішення низки завдань, що потребують застосування сучасних досягнень науки й техніки та використання інноваційних підходів у протидії злочинності й забезпеченні безпеки та обороноздатності України.

Передусім, для України та всього світу серед таких викликів та глобальних загроз ХХІ століття безпрецедентним та шокуючим стала воєнна агресія рф і повномасштабне вторгнення російських військ на територію нашої держави 24 лютого 2022 року. Злочини, що вчиняються військовими рф на території нашої держави, є надзвичайно масштабними, і їх фіксація, докумен-

тування та розслідування передбачає дослідження значного обсягу подій, збирання великого масиву доказової інформації, допиту величезної кількості свідків та потерпілих, залучення експертів та проведення судових експертиз, тобто застосування спеціальних знань і засобів сучасної криміналістики [2, с. 46-56].

Серед таких викликів та глобальних загроз специфічного значення набувають технології штучного інтелекту, цифрові технології та їх використання в злочинній діяльності. Очевидно, що в сучасних умовах цифрова реальність сьогодення нині тісно пов'язана із появою нових форм злочинності – кіберзлочинів, інформаційного шахрайства, проведення кібероперацій рф, вчинення великої кількості кібератак на підприємства та установи, у тому числі, й державні бази даних. У сучасних умовах цифровізації злочинці нині досить активно використовують найсучасніші та найперевіреніші технології. Значного поширення набувають вірусні кіберзагрози, біотероризм, кібершахрайство. сьогодні воєнні злочини вчиняються із використанням технологій ШІ [8, с. 198]. Глобальні загрози пов'язані із застосуванням зброї масового знищення.

Безумовно, такі реалії сьогодення визначають сучасні тенденції розвитку юридичної науки, у тому числі й криміналістики щодо формування перспективних інноваційних напрямів застосування криміналістичних знань. За таких умов особливої актуальності набувають проблеми активізації розроблення та впровадження

інноваційних підходів у криміналістиці, новітніх технологій та криміналістичних засобів та їх активне використання в слідчій (детективній), судовій та експертній діяльності в протидії злочинності та забезпеченні безпеки та обороноздатності нашої держави.

За офіційними статистичними даними Офісу Генерального прокурора, серед злочинів, вчинених у період повномасштабного вторгнення рф, найпоширенішими є такі: а) злочини агресії та воєнні злочини – станом на 18.04.2024 р. зареєстровано 130 266 випадків; б) злочини проти національної безпеки – 17 086; в) злочини проти дітей – загинули 543 дітей, поранено – 1 296; 4) магістральна справа щодо агресії рф – 693 підозрюваних є представниками військово-політичного керівництва рф (військове командування, посадовці, міністри, депутати, керівники правоохоронних органів та ін.). Наразі серед офіційної статистики Офісу ГПУ є інформація про 19,5 тисяч *українських* дітей, які були *депортовані* окупантами до рф. Очевидно, що ця цифра не є остаточною.

Вбачається, що трансформація злочинності в Україні під час війни значно вплинули на зміну пріоритетів завдань криміналістики та особливості формування й застосування криміналістичних знань. На сьогодні завдання криміналістики, залежно від теоретико-пізнавальних і прикладних проблем, можна поділити на три рівні: 1) завдання, спрямовані на вдосконалення

теоретико-методологічних засад криміналістики; 2) завдання, спрямовані на вдосконалення правозастосовної практики, тобто науково-практичні розробки для розвитку теорії криміналістики й для практики правозастосування; 3) завдання, спрямовані на розроблення та впровадження криміналістичних інновацій у практику, а також удосконалення стратегії протидії злочинності засобами криміналістики. Мова йде про формування та необхідність розроблення нових напрямів у криміналістиці, зокрема криміналістичної інноватики, стратегії криміналістики, цифрової криміналістики та новітніх криміналістичних технологій тощо [9].

Головним завданням криміналістики є розроблення та застосування засобів, прийомів та методів, що дозволяють збирати, досліджувати, використовувати доказову інформацію в умовах війни та глобальних загроз. За таких обставин постає необхідність криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів, що вчиняються військовими рф, для того щоб задіяти всі доступні національні та міжнародні правові механізми для притягнення до кримінальної відповідальності всіх винних у цій війні [3, с. 73-77]. Крім цього, потребують особливої уваги розроблення іноваційних підходів до розслідування злочинів у кіберпросторі, застосування цифрових технологій у виявленні, фіксації, розслідуванні кримінальних правопорушень, воєнних злочинів, злочинів геноциду, фактів застосування зброї

масосового знищення та інших злочинів, що вчиняються російськими окупаційними військами в Україні.

Практика показує, що застосування ШІ в розслідуванні воєнних злочинів в Україні може бути корисним у багатьох аспектах. Основними напрямками використання таких технологій є такі: 1) аналіз супутникових знімків; 2) аналіз відео- та фотоматеріалів; 3) обробка аудіоматеріалів; 4) аналіз соціальних мереж; 5) аналіз даних із медичних закладів; 6) розпізнавання обличчя; 7) аналіз текстової інформації [4, с. 12-46]. Ця проблематика має бути врахована при формуванні програм, навчальних дисциплін й удосконаленні методики викладання криміналістики в сучасних умовах [9, с. 820]. Крім того, необхідно відстоювати тезу, що вивчення криміналістики в контексті сучасних наукових знань є обов'язковим для підготовки майбутніх правників і фахівців у сфері безпеки та оборони, і це потрібно враховувати при розробленні науково-освітніх програм.

Використання технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності щодо протидії злочинності й забезпеченні безпеки та оборони нашої держави є важливим інструментом підвищення ефективності роботи органів правопорядку в цій галузі знань. При всьому, упровадження цифрових технологій у цій сфері може здійснюватися за такими напрямками: 1) інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності; 2) інформаційно-довідкове забезпечення пра-

воохоронної діяльності; 3) створення спеціалізованих інформаційних інтелектуальних систем оперативно-розшукового призначення; 4) формування та розвиток інтелектуальних систем відеоспостереження; 5) охорона об'єктів; 6) створення відомчих спеціалізованих інтелектуальних інформаційних систем; 7) впровадження інтелектуальних інформаційних освітніх систем; 8) запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування [4, с. 43].

Штучний інтелект відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та обороноздатності України. Забезпечення безпекової ситуації, обороноздатності та безпекового середовища в державі є одним із головних завдань, яке поставало перед Україною впродовж її багатовікової історії. Повномасштабна збройна агресія рф проти України оголила численні загрози, що виникли не тільки перед нашою державою, а й перед всією світовою системою безпеки в цілому [7, с. 17-26]. Тому забезпечення національної безпеки та оборони України має стати головним пріоритетом діяльності України та військово-політичного керівництва держави.

Важливо зауважити, що розроблення правового регулювання застосування технологій ШІ наразі відбувається вкрай повільно порівняно до стрімкого розвитку технологій ШІ, які одночасно охоплюють усі сфери суспільних відносин. Тому контроль за створенням і використанням таких технологій необхідно здійснювати не тільки суто технічним регулюванням (вимоги, технічні

стандарти, оцінки відповідності технічним стандартам, контроль відповідності вимогам технічних регламентів, етичних стандартів), а й шляхом формування комплексного законодавства [6, с. 68-78]. Ба більше, триваюча російська військова агресія змушує по-новому осмислити місію й завдання оборонно-промислового комплексу України в сучасних реаліях. Відтворення тенденцій розвитку озброєнь стандартів НАТО в ОПК має визначити концептуально нові засади розвитку оборонних технологій, зростання конкурентоспроможності озброєнь українського виробництва, посилить обороноздатність і безпеку, сприятиме економічному зростанню країни [5, с. 41-47].

Для забезпечення національної безпеки та обороноздатності України в умовах воєнного стану і в повоєнний період необхідно розробляти та впроваджувати у національне законодавство найкращі світові практики. Такі підходи мають враховувати потенційні можливості та загрози ШІ і, своєю чергою, зможуть забезпечити ефективність та швидкість виконання завдань у військовій сфері, значно знизити ризик втрат, підвищити захищеність військових систем і зменшити витрати на оборону. Необхідно забезпечити належний рівень кібербезпеки, захистити критичну інфраструктуру та розробити відповідні алгоритми й процедури для виявлення і запобігання загрозам [6, с. 78].

Таким чином, штучний інтелект може стати важливим інструментом у сфері забезпечення національної безпеки та обороноздатності України в сучасних умовах воєнного часу і в повоєнний період. За таких умов слід враховувати сучасні тенденції розвитку криміналістики, пов'язані із формуванням нових її напрямів, що дасть змогу суттєво підвищити роль та прикладне значення застосування криміналістичних знань в сучасних реаліях воєнного часу й глобальних загроз світовій цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Baltrūnienė J., Shevchuk V. Artificial Intelligence Technologies in Law Enforcement and Justice: Ukrainian and European experience. *Digital transformation of criminal proceedings under martial law: materials of the All-Ukrainian round table* (Kharkov, December 16, 2022); National Law University named after Yaroslav the Wise; Scientific Research Institute of the Academy of Sciences named after academician V. V. Stashis NPR of Ukraine. Kharkiv, 2022. Pp. 135-140.

2. Dufenyuk O. M. Investigation of war crimes in Ukraine: challenges, standards, innovations. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. No 1. Pp. 46 -56.

3. Konovalova V. O., Shevchuk V. M. Digital criminalistics as a strategic direction of formation of criminalistic knowledge. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference, January 20. Amsterdam: European Scientific Platform, 2023. Pp. 73-77.*

4. Matulienė, S., Shevchuk, V., & Baltrūnienė, J. Artificial Intelligence in Law Enforcement and Justice Bodies: Domestic and

European Experience. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 2023. No 29(4). Pp. 12-46.

5. Павленко Т. А. Технології штучного інтелекту в забезпеченні національної безпеки та обороноздатності України: перспективи стратегії розвитку. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. 2023. № 38ю С. 41-47.

6. Пацурія Н. Упровадження технологій штучного інтелекту в забезпечення національної безпеки та обороноздатності України: правові проблеми і перспективи військового періоду. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 3. С. 68-78.

7. Хаустова В. Є., Решетняк О. І., Хаустов М. М., Зінченко В. А. Напрямки розвитку технологій штучного інтелекту в забезпеченні обороноздатності країни. *Бізнесінформ*. 2022. № 3. С. 17–26.

8. Shevchuk V. M. Development trends in criminalistics in the era of digitalization. *Modern knowledge: research and discoveries: I International Scientific and Practical Conference (May 19-20, 2023; Vancouver)*, 2023. Pp. 198-219.

9. Shevchuk V. M. Criminalistics support for the investigation of military criminal offenses and war crimes: digitalization, innovations, prospects. *Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. Pp. 795-822.

ШЕРСТЮК Андрій,

викладач кафедри забезпечення державної безпеки, підполковник

Національної академії Національної гвардії України

(м. Харків, Україна)

ПОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВІДБОРУ ТА ПРИЙНЯТТЯ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ ДО ПІДРОЗДІЛІВ